ʻATIQOT

VOLUME 70

ISRAEL ANTIQUITIES AUTHORITY
JERUSALEM 2012

'Atiqot
Publications of the Israel Antiquities Authority

Editor-in-Chief: Judith Ben-Michael

Series Editor: Rachel Kudish-Vashdi

English Editors: Miriam Feinberg Vamosh
Rachel Kudish-Vashdi
Shelley Sadeh
Joe Uziel

Hebrew Editors: Shulamit Hadad
Rachel Kudish-Vashdi
Reut Livyatan-Ben Arieh
Lior Wexler

Editorial Coordinator: Aviva Schwarzfeld

Cover Illustrations
English: Military Bread Stamp from the Western Wall Plaza Excavations
(Photography: Clara Amit)
Hebrew: Stone Seal from the Alone Abba Oil Press
(Photography: Howard Smithline)

Typesetting, Layout and Production: Ira Perova
Preparation of Illustrations: Natalia Zak, Irina Berin and Elizabeth Belashov

Scanning, Plates and Printing: Art Plus Ltd., Jerusalem

© 2012, the Israel Antiquities Authority
POB 586, Jerusalem 91004
ISBN 978–965–406–290–9
ISSN 0792–8424

www.antiquities.org.il
www.atiqot.org.il

CONTENTS

The Aqueducts of Naḥal Bet Ha-ʻEmeq	Rafael Frankel	1*
Three Military Bread Stamps from the Western Wall Plaza Excavations, Jerusalem	Leah Di Segni and Shlomit Weksler-Bdolah	21*
The Pottery from Ḥorbat Biẓʻa	Peter Gendelman	33*
Remains of a Glass Industry and Glass Finds from Ḥorbat Biẓʻa	Yael Gorin-Rosen	49*
Miʻilya: Evidence of an Early Crusader Settlement	Edna J. Stern	63*

Summaries of the Hebrew Section

A Burial Cave from Iron Age II and the Early Roman Period North of Tel Ḥadid *(with a contribution by Yossi Nagar)*	Eli Yannai	79*
Ḥorbat Burin (East): Remains of Buildings and a Pottery Kiln from the Persian to the Beginning of the Early Islamic Periods *(with contributions by Yael Gorin-Rosen and Helena Sokolov)*	Uzi ʻAd	80*
Pottery from the Persian and Hellenistic Periods at Ḥorbat Burin (East)	Hagit Torge	82*
A Settlement from the Roman Period at Ḥorbat Kamon	Moshe Hartal	83*
The Lever Presses of Eretz Israel in the Light of the Alone Abba Oil Press *(with contributions by Shulamit Hadad, Gerald Finkielsztejn and Danny Syon)*	Leea Porat, Rafael Frankel and Nimrod Getzov	84*
A Stone Seal from the Alone Abba Oil Press	David Amit	87*
Ashqelon (al-Nabi Ḥussein): Evidence for the Burial of Jews, Christians and Pagans in a Late Roman-Period Burial Ground	Shlomo Kol-Yaʻakov and Yoav Farhi	88*
The Industrial Area of Ḥorbat Biẓʻa during the Roman and Byzantine Periods *(with a contribution by Donald T. Ariel)*	Uzi ʻAd	89*
Agricultural and Industrial Installations and Burial Caves from the Roman and Byzantine periods at Ẕur Yig'al	Etan Ayalon	90*

An Umayyad-Period Aqueduct for the Irrigation of Farmland South of Ramla Oren Shmueli 92*

The Hebrew Section 1–152

Abbreviations

AASOR	Annual of the American Schools of Oriental Research
ADAJ	*Annual of the Department of Antiquities of Jordan*
AJA	*American Journal of Archaeology*
'Atiqot (*ES*)	English Series
'Atiqot (*HS*)	Hebrew Series
BAR	*Biblical Archaeology Review*
BAR Int. S.	British Archaeological Reports (International Series)
BASOR	*Bulletin of the American Schools of Oriental Research*
BCH	*Bulletin de Correspondance Hellénique*
DJD	Discoveries in the Judaean Desert
ESI	*Excavations and Surveys in Israel*
HA	*Ḥadashot Arkheologiyot*
HA–ESI	*Ḥadashot Arkheologiyot—Excavations and Surveys in Israel* (from 1999)
IAA Reports	Israel Antiquities Authority Reports
IEJ	*Israel Exploration Journal*
JFA	*Journal of Field Archaeology*
JGS	*Journal of Glass Studies*
JRA	*Journal of Roman Archaeology*
JSOT	*Journal for the Study of the Old Testament*
JSP	Judea and Samaria Publications
LA	*Liber Annuus*
NEAEHL	E. Stern and A. Lewinson-Gilboa eds. *The New Encyclopedia of Archaeological Excavations in the Holy Land.* Jerusalem 1993.
OIP	Oriental Institute Publications
PEFQSt	*Palestine Exploration Fund Quarterly Statement*
PEQ	*Palestine Exploration Quarterly*
QDAP	*Quarterly of the Department of Antiquities in Palestine*
RB	*Revue Biblique*
RDAC	*Report of the Department of Antiquities, Cyprus*
SBFLA	*Studii Biblici Franciscani, Liber Annuus*

עתיקות

כרך 70

רשות העתיקות
ירושלים התשע"ב

עתיקות
פרסומי רשות העתיקות

עורכת ראשית: יהודית בן־מיכאל

עורכת הסדרה: רחל קודיש־ושדי

עריכה עברית: ליאור וקסלר
שולמית חדד
רעות לויתן־בן אריה
רחל קודיש־ושדי

עריכה אנגלית: ג׳ו עוזיאל
מרים פיינברג ומוש
רחל קודיש־ושדי
שלי שדה

רכזת מערכת: אביבה שוורצפלד

איורי עטיפה
עברית: חותם אבן מבית הבד באלוני אבא (צילום: הווארד סמיטליין)
אנגלית: חותם לחם מחפירות הכותל המערבי, ירושלים (צילום: קלרה עמית)

סדר, עיצוב והבאה לדפוס: אירה פרובה
הכנת איורים לדפוס: נטליה זק, אירינה ברין ואליזבט בלשוב

סריקות, לוחות ודפוס: ארט פלוס בע״מ, ירושלים

© כל הזכויות שמורות לרשות העתיקות
ת״ד 586, ירושלים 91004
ISBN 978–965–406–290–9
ISSN 0792–8424

www.antiquities.org.il
www.atiqot.org.il

תוכן העניינים

מערת קבורה מתקופת הברזל 2 ומהתקופה הרומית הקדומה מצפון לתל חדיד ממצא העצמות, מאת יוסי נגר	אלי ינאי	1
חורבת בורין (מזרח): שרידי מבנים וכבשן יוצרים מן התקופה הפרסית עד ראשית התקופה האסלאמית הקדומה כלי הזכוכית, מאת יעל גורין־רוזן ממצא המטבעות, מאת הלנה סוקולוב	עוזי עד	21
כלי חרס מהתקופות הפרסית וההלניסטית מחורבת בורין (מזרח)	חגית טורגה	33
יישוב מהתקופה הרומית בחורבת כמון	משה הרטל	39
מכבש הקורה הארץ־ישראלי לאור ממצא בית הבד באלוני אבא נרות השמן, מאת שולמית חדד ידיות אמפורות ועליהן חותמות, מאת ג׳רלד פינקלשטיין ממצא המטבעות, מאת דני שיאון	לאה פורת, רפאל פרנקל ונמרוד גצוב	51
חותם אבן מבית הבד באלוני אבא	דוד עמית	83
אשקלון (אַל־נַבִּי חֵסַין): ממצאים שאופיים יהודי, נוצרי ופגני בשדה קבורה מהתקופה הרומית המאוחרת	שלמה קול־יעקב ויואב פרחי	87
אזור התעשייה של חורבת בְּצעָה בתקופות הרומית והביזנטית ממצא המטבעות, מאת דונלד צבי אריאל	עוזי עד	113
מתקני חקלאות ומלאכה וקברים מהתקופות הרומית והביזנטית בצור יגאל	איתן איילון	123
אמת מים מהתקופה האומיית להשקיית שדות חקלאיים מדרום לרמלה	אורן שמואלי	145

החלק האנגלי

אמות המים בנחל בית העמק	רפאל פרנקל	1*
שלוש חותמות לחם בשימוש הצבא מחפירות הכותל המערבי, ירושלים	לאה די סגני ושלומית וקסלר־בדולח	20*
ממצא כלי החרס מחורבת בְּצעָה	פטר גנדלמן	33*

שרידים מתעשיית זכוכית וחפצי זכוכית מחורבת בִּצעָה יעל גורין־רוזן *51

מעיליא: עדויות ליישוב מראשית התקופה הצלבנית עדנה שטרן *63